

SPECIFICKÉ PORUCHY UČENÍ

- ❑ Problematika SPU se objevuje již na počátku 20. století, rozvoj diagnostiky těchto poruch nastal v 60. letech minulého století.
- ❑ U nás se ve svých pracích zabývá vývojovými poruchami učení prof. Matějček, v současné době V. Pokorná.

▣ **SPU** zasahují do života dítěte nejen ve sféře učení, ale mnohdy výrazně ovlivňují i jeho vlastní sebepojetí a sebevědomí a následně se promítají i do vztahů k okolí.

- I velmi nadané děti, u nichž se vyskytují **SPU**, mají s učením problém – velmi dobře si uvědomují, že jim školní práce nejde tak jak by si představovaly a jejich vztah ke vzdělávání se může stát negativním.

VÝVOJOVÉ PORUCHY UČENÍ

- Poruchy významně ovlivňující školní výkon dítěte:

- Dyslexie
- Dysortografie
- Dysgrafie
- Dyskalkulie

- Poruchy které nebrání dítěti v získávání dovedností a vědomostí:

- Dyspinxie – porucha kreslení

- Dyspraxie

- Dysmúzie

- V praxi se nejčastěji setkáváme s tím, že vyučující ČJ nebo M v průběhu prvního stupně upozorní rodiče, že jejich dítě nečte, či nepočítá tak dobře jako ostatní a doporučí jim návštěvu poradenského zařízení.

- Druhou cestou je vlastní potřeba některého z rodičů zjistit, proč jeho dítě ve škole neprospívá – rodiče již dnes mají velmi dobré povědomí o existenci SPU.

□ Vyšetření začíná anamnézou –
v níž se m.j. věnujeme:

- **rodinné anamnéze** z hlediska školní úspěšnosti rodičů
- **školní problematice** (jakým způsobem se dítě učí číst – analyticko syntetická metoda x metoda globální) apod.
- **způsobu a délce školní přípravy**

□ V jednotlivých činnostech zjišťujeme u dítěte situaci v následujících oblastech:

- způsob čtení

- slabikuje,
- chybuje,
- potichu si předřikává slova,
- rozumí textu, či ne,
- čte rychle, pomalu...

■ způsob psaní

- píše pomalu,
- obtížně,
- jaké dělá chyby...

■ způsob počítání

- zajímají nás běžné početní úkony-sčítání, odčítání,
- násobení, dělení,
- jak chápe slovní úlohy,
- jak pracuje v geometrii...

ČTENÁŘSKÝ VÝKON V NORMĚ A PATOLOGII

- Dyslexie – porucha čtení
- Etiologie – nejčastěji se uvádí:
 - hereditární,
 - enecefalopatická,
 - smíšená, či nezmámá.

- ▣ **Definice** (Matějček, 1993):
dítě není schopno se při běžné výuce, přiměřeném nadání a dobrých sociokulturních podmínkách naučit číst.

▣ **Základní typy dyslexie** (Krejčířová, 19995):

- **dyslexie na podkladě percepčních deficitů**
(nedostatky ve sluchové a zrakové percepci)
- **dyslexie s převahou obtíží v oblasti motorické**
(oční pohyby, jejich plynulost) – nacvičuje se pomocí čtecího okénka

- dyslexie na podkladě integračních obtíží
(nefunguje souhra a plynulé přecházení z jedné modality do druhé)

- dyslexie s poruchou dynamiky základních psychických procesů:
 - hyperaktivní dítě čte rychle, povrchně, zbrkle, se spoustou „zbytečných“ chyb
 - hypoaktivní dítě čte pomalu a těžkopádně, nestačí číst ani psát, selhává v časově omezených úkolech)

- dyslexie z hlediska vztahu verbální x neverbální složka intelektu
- dyslexie z hlediska lateralizace hemisfér

▣ **Dysortografie** – porucha pravopisu.

- Velmi často bývá spojena s dyslexií, diagnostikuje se společně, existují však i případy, kdy se objevují pouze problémy v psaní a čtení je bez komplikací.
- Matějček (1993) uvádí několik typů:

- Dysortografie na podkladě nedostatků sluchového vnímání, které se projevují:
 - v analýze slov na hlásky (dítě v psaní vynechává písmenka, komolí slova)
 - v rozlišování měkkých a tvrdých slabik (ditini-dytyny)

- Dysortografie na podkladě nedostatků ve zrakové percepci (dítě si obtížně pamatuje tvary písmen a nedostatečně rozlišuje tvarově podobná písmena např. tiskací b,d,p, psané a,o,e)

□ Dysortografie na podkladě problémů v dynamice duševních dějů:

- může se jednat o dítě s pomalým tempem (hypoaktivní forma), které nestačí tempu psaní, nedokáže si rychle vybavit gramatická pravidla a při psaní je uplatnit,
- děti opačného typu (hyperaktivní forma) píšou rychle, bez rozmyšlení, vynechávají písmena a diakritická znaménka, nedopisují konce slov...

- Dysortografie na podkladě dysgrafie (problémy s vlastním napsáním písmen jsou natolik výrazné, že dítěti nezbývá čas na kontrolu gramatiky)

□ **Dysgrafie** – dítě se nedokáže naučit psát, přestože nemá žádnou vadu (např. postižení motoriky, smyslovou vadu, problémy v nadání...).

- Spíše se vyskytují problémy s tím, že písmo je obtížně čitelné, jednotlivé tvary písmen splývají, dítě se netrefí na linku, často škrtá, přepisuje a gumuje.

- Písmo je rovněž těžkopádné, či velmi rozvleklé, veliké, nebo naopak příliš drobné – maličké. Dítě si nedokáže vybavit či napodobit tvary písmen.
- Při pozorování vidíme jak křečovitě drží tužku, často jej bolí ruka a musí si ji protřepat, píše pomalu, mnohdy „celým tělem“.

▣ **Dyskalkulie** – specifická porucha počítání, kdy má dítě běžné předpoklady pro naučení se počítat, ale přesto se této dovednosti učí s výraznými obtížemi.

- Problém dyskalkulie souvisí nejspíše s poruchou vyšších funkcí (abstraktní myšlení a chápání symbolů)

□ Člení se na několik typů:

- **verbální** (dítě má problémy v pojmenování čísel, matematických znaků, počtu...)
- **praktognostická** (dítě má problémy v manipulaci s předměty, rozlišování více-méně, řazením podle velikosti...)
- **lektická** (dítě má problémy se čtením čísel a matematických znaků)

- **grafická** (dítě má problémy s psaním čísel)
- **ideografická** (dítě má problémy s matematickými pojmy a vztahy mezi nimi)
- **operacionální** (dítě má obtíže s matematickými operacemi)

- Matematické schopnosti jsou komplexem několika různých složek (všeobecný matematický faktor, numerické faktory, prostorové, verbální, usuzovací a paměťové)

- **Akalkulie** – neschopnost počítat, ztráta již nabytých dovedností
- **Kalkulastenie** – lehké problémy v početních schopnostech, které jsou podmíněny sociálně
- **Hypokalkulie** – lehké obtíže u dětí s minimálně průměrnými rozumovými předpoklady
- **Oligokalkulie** – u dětí se sníženými rozumovými předpoklady se vyskytují výraznější obtíže, než očekáváme

- Krejčířová (2004) uvádí mezi znaky dyskalkulie problémy ve:

- **vizuoprostorové dovednosti** (dítě odpočítá řadu ale neví, že konečné číslo znamená celkový počet)
- **v prostorové paměti** (abychom mohli počítat, je potřeba mít v paměti „matematickou tabulku“)
- **v sekvenčních dovednostech** – dodržení plánu, postupné kroky výpočtu

PRŮBĚH VYŠETŘENÍ SPU

- Vyšetření kognitivních funkcí –
WISC III, PDW...
- Vyšetření paměti a pozornosti
- Úroveň percepčních funkcí:
 - sluchová percepce
 - zraková percepce
 - vizuomotorická koordinace

▣ Vyšetření laterality

- ▣ Zabýváme se prožíváním, osobnostními vlastnostmi, volnými vlastnostmi a sociálními vztahy

SPECIFICKÉ ZKOUŠKY PRO JEDNOTLIVÉ PORUCHY UČENÍ

□ zkouška čtení

(zkouška dle Matějčka)

dítě čte nahlas po dobu 3 minut

předlohu adekvátní věku a stupni

ZŠ

sledujeme způsob čtení x rychlost

čtení - počet přečtených slov...

□ zkouška psaní

rozlišujeme schopnost opisovat text x přepis textu – z tištěných do psacích písmen, diktát

□ zkouška matematických schopností je náročná a dlouhá, často rozdělována do 2 až 3 částí sledujeme způsob práce při řešení matematických úkonů, zadáváme soubor specifických zkoušek z M

- Percepční zkoušky
- Verbální zkoušky
- Lexické zkoušky
- Prostorové a grafické zkoušky – Reyova-Osteriethova figura
- Operační faktory – test Kalkulie
- Paměťové faktory
- Schopnost úsudku
- Nonverbální část IQ testu

□ Nepřímé zdroje diagnostických informací:

- rozhovor s rodiči
- rozhovor s učitelem
- rozhovor s dítětem

□ Přímé zdroje diagnostických informací:

- hodnocení výkonu
- hodnocení způsobu práce
- chyby a jejich analýza
- chování dítěte při plnění zadaných úkolů

VÝZNAM DOVEDNOSTI ČÍST, PSÁT A POČÍTAT V DNEŠNÍ DOBĚ A V DNEŠNÍ KULTUŘE

- Vliv školní neúspěšnosti dítěte na jeho kariéru
- Vliv školní neúspěšnosti dítěte na situaci v rodině
- Vliv školní neúspěšnosti na osobnost dítěte

▣ Nepříznivý vliv prostředí

- podmínky rodinného prostředí
- podmínky školního prostředí

TECHNIKY NÁPRAVY SPU

- Oblasti nápravy:
- Rozvoj poznávacích funkcí
 - sluchová diferenciacie řeči
 - zraková percepce tvarů
 - prostorová orientace
 - nácvik sekvencí, posloupnosti
 - koncentrace pozornosti
 - paměť
 - rozvoj pohotovosti mluvidel
 - rozvoj slovní zásoby

PROJEKTY K NÁPRAVĚ SPU

(Pokorná, 1997 in Teorie, diagnostika a náprava SPU)

- Nápravné techniky Grace M. Fernaldové
- Senzorická integrace – Jean Ayresová
- Metoda Brigitte Sindelarové. Deficity dílčích funkcí.
- Tréninkové programy Georga Spiela
- Diagnostická a nápravná metoda Wolfganga Simona
- Programy zaměřené na kognitivní dovednosti
- Diagnostika a náprava dětí s vývojovými poruchami učení podle D.H.Scotta
- Lingvistický projekt nápravy SPU
- Dortmundská analýza pravopisných chyb (I.Lofflerová, U. Meyerová-Schepersová)
- Integrativní vzdělávací kineziologie